

*Голові спеціалізованої вченої ради
Д 26.053.12 в Національному
педагогічному університеті
імені М. П. Драгоманова,
доктору політичних наук,
професору Бабкіній О. В.*

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Буряченка Олексія
Валентиновича «**Репутація політичної партії: особливості формування та
актуалізації в контексті політичної культури українського суспільства**»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за
спеціальністю 23.00.03 — політична культура та ідеологія.

Вітчизняна політична наука порівняно недавно звернула увагу на феномен політичної репутації, яка представляє собою розгорнутий комплекс оціночних уявлень цільових аудиторій щодо певного суб'єкта політики, сформований на основі тих факторів, які представляють суттєвий інтерес для громадян. Слід погодитися із автором, що сьогодні інтерес до більш глибокого дослідження репутації суб'єктів політичного процесу постійно зростає. Особливо це стосується політичних партій України, кількість яких складає понад 350 і пересічним громадянам буває доволі складно розібратися в їх сутності. Тому цілком очевидно, що в період виборчих перегонів, проблема вибору політичних партій все частіше вирішується більшістю громадян не на основі політичних програм, а під впливом враження від їхніх образів в засобах масової інформації й уявлень про них, що сформувалися в різних електоральних групах. При цьому спостерігається тенденція до залежності результату виборів від репутації: зазвичай першість залишається за тією політичною партією, яка в очах громадськості переважає у своїх позитивних характеристиках.

Специфічною особливістю політологічного дослідження вказаного феномену слід вважати те, що формування репутації політичних партій в сучасному політичному житті обґруntовується автором дослідження в контексті політичної культури українського суспільства. Сьогодні вказану проблему актуалізує те, що у масовій свідомості поступово закріплюється розуміння репутації як певної цінності, від наявності та якості якої залежить негативне чи позитивне сприйняття громадськістю політичної партії. Тому вивчення феномену репутації дозволяє в цілому поглибити сучасні знання про закономірності політичного вибору, формування довіри і недовіри до суб'єктів влади, оцінки ефективності їх політичної діяльності.

У теоретичному аспекті феномен політичної репутації містить значний дослідницький потенціал та можливості щодо практичного застосування. Вітчизняна політична наука порівняно недавно звернула увагу на

феномен, тому слід погодитися із автором дослідження в тому, що вимоги практики обумовлюють необхідність здійснити комплексне дослідження процесу формування політичної репутації політичних партій. Саме в рамках сучасної політичної науки вбачається потужний потенціал для осмислення цього феномена.

Відкритими залишаються важливі питання, пов'язані із виявленням основних підходів до розуміння політичної репутації, теоретико-методологічний аналіз структурних компонентів репутації політичної партії; обґрунтувати розуміння репутації як особливого типу капіталу політичних партій України; визначення ролі партійної ідеології як чинника формування репутації політичних партій України; морально-етичні аспекти формування цього феномену; проблема формування ефективної моделі репутації політичної партії тощо. Ці та інші питання відкривають нові горизонти щодо вивчення феномену політичної репутації. Дисертаційне дослідження О. В. Буряченка заповнює прогалину в системному дослідженні вказаного феномену, що й підтверджує його актуальність.

Ступінь обґрунтованості положень та висновків дисертаційного дослідження. Детальне ознайомлення з текстом наукового дослідження, авторефератом і публікаціями О. В. Буряченка дозволяє стверджувати, що підхід дисертанта до аналізу предмета дослідження є фундаментальним й ґрунтовним. Дисертація має логічну структуру, яка дозволяє розкрити поставлені дослідницькі завдання та досягти поставленої мети.

Методологічною основою дослідження є широкий спектр загальнонаукових та спеціальних методів, достатніх для розкриття теми. При написанні дисертації О. В. Буряченко застосовував діалектичний, історико-ретроспективний, порівняльно-політологічний, структурно-функціональний, аксіологічний та системний методи, які всебічно розкривають змістове наповнення, практичну цінність, актуальність вивчення означеної теми, забезпечують єдність гносеологічного, соціально-філософського, політологічного аналізу феномену репутації політичної партії та виявлення його зв'язку з політичною культурою та свідомістю українського суспільства. В дисертації досліджено та систематизовано теоретичні підходи, понятійно-категоріальний апарат і методологічний інструментарій, якими оперує автор, і які пояснюють об'єктивні та суб'єктивні детермінанти формування політичної репутації.

У першому розділі дисертації визначено понятійно-категоріальний апарат дослідження, методологічний інструментарій вивчення феномену політичної репутації, описується еволюція поняття «політична репутація», розкривається її сутність у сучасному науковому дискурсі. Дисертантом доведено, що позитивна репутація партії формується, по-перше, довготривалим позитивним підтвердженням її сукупних дій в політиці. По друге, стійка репутація – та, яка спирається на об'єктивну інформацію про діяльність політичної партії в попередній період й на прогностичну гіпотезу про те, що так само вона буде діяти і в майбутньому. По-третє, додатковим

чинником формування позитивної репутації є відповідність партії прийнятим в нормам відповідальності перед зацікавленими в її діяльності громадянам.

Другий розділ присвячено розкриттю ціннісних основ репутації політичної партії. Дисертантом з'ясовано, що рівень й специфічні риси політичної свідомості й культури громадян України, їх політична активність, можуть істотно позначатися на ступені об'єктивності репутації політичної партії, від чого залежить, яка репутація формується – реальна (адекватна) або неадекватна. Автор тлумачить репутаційний капітал політичної партії як відображення в суспільній свідомості або думці сукупності якостей, властивостей організації, що діє в інтересах певної групи населення або його більшості, з метою формування і вираження політичної волі громадян, які беруть участь у політичних акціях, виборах, який конкурує з іншими партіями при формуванні органів державної влади і місцевого самоврядування. Це, насамперед, сума нематеріальних активів: зовнішніх (імідж) і внутрішніх характеристик політичної організації, що мають стратегічний характер, здатні збільшувати її силу і значимість як для суспільства, так і його громадян.

Третій розділ присвячено аналізу сучасного стану репутації політичних партій в українському суспільстві та конструктивних чинників її покращення. Дисертантом порушене важливу проблему координаційного зв'язку між лобіюванням партіями політичних питань зі станом їхньої політичної репутації. Очевидно, що партія – як виразник інтересів певної частини суспільства і створюється для того, щоб їх відстоювати. Якість діяльності політичної партії в цьому напрямку визначає те, що міститься в дихотомії «довіра – недовіра» до політичної партії з боку громадян і відображається на її репутації. Нажаль, певні партійні фракції перетворилися на головний інструмент лобіювання інтересів олігархів, тому слід погодитися із думкою дисертанта: якщо політичні партії перестануть бути знаряддям олігархічного лобіювання, це суттєво підвищить їх позитивну репутацію.

Автором з'ясовано, що найпродуктивнішим шляхом формування репутації політичної партії є послідовне впровадження репутації в єдину систему інтегрованих комунікацій. Важливим чинником підвищення репутації політичної партії є, передусім, формування її позитивного іміджу, що розглядається як етап побудови репутації. Тобто, формування іміджу мислиться як тактичне завдання, в той час як побудова репутації є більш складним стратегічним.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній політичній науці системним дослідженням феномену репутації політичних партій, які є важливими складовими державотворчої діяльності. Автор обґрунтував використання політико-культурного підходу до вивчення репутації політичної партії, зокрема в контексті політичної культури і свідомості українського суспільства, виділив її структурні параметри; розкрив репутацію політичної партії як сукупність стійких, ціннісних переконань і раціонально усвідомлених оціночних думок громадян про політичну партію, що формуються переважно на основі досвіду прямої або непрямої взаємодії, викликають почуття довіри і відображення

ступінь результативності діяльності політичної партії щодо задоволення інтересів і потреб громадян у створенні умов для гідного життя.

В результаті проведеного комплексного аналізу репутаційних характеристик сучасних політичних партій, розширено рамки дослідження особливостей формування і реалізації образів в політиці. Поглиблено розуміння структури та видів репутації політичної партії. Визначено, що структурно репутація може бути іміджева, сутнісна, суб'єктивна, об'єктивна; за видами – поверхнева, глибинна, реальна (адекватна), неадекватна, позитивна, негативна, необхідна (ідеальна), міфологічна, розгалужена тощо. Отримала подальший розвиток ідея діалектичного взаємозв'язку між формуванням репутації політичної партії зі станом політичної свідомості, ціннісними орієнтаціями українського суспільства, де репутація політичної партії є елементом культури, символом, виробленим політичною свідомістю суспільства; репутація формується культурою й є контекстом, в рамках якого оцінюється об'єкт.

Дисертант доказово аргументує, що у процесі формування репутації політичної партії у суспільній свідомості громадян України враховуються такі змінні: особливості політичної культури і свідомості, як базової основи формування репутації політичної партії; характеристики суспільних груп (ціннісні уявлення, ідеологія, архетипи, соціально-психологічні особливості, виділення тих аспектів економічного і культурного середовища, які впливають на інтереси і мотиви різних соціальних груп, ментальність). У залежності від них виникають потреби й сподівання громадян, реалізацію яких вони відтак пов'язують із тією чи іншою політичною силою.

У дисертації автор чітко окреслює основні функції репутації політичної партії: функцію соціальної оцінки (виходячи з якої, політична партія оцінюється, як «погана» або «хороша»); соціальної селекції, тобто відбору організацій, що здійснюють важливі для суспільства функції, які є соціально прийнятними в контексті існуючої культури; інтеграційну функцію, за допомогою якої відбувається комунікація між політичною партією, громадянами та владою; прогнозування – можливість передбачати на основі змісту репутації діяльність політичної партії в різних ситуаціях й інші.

Поділяємо наукову позицію автора, згідно із якою репутація політичної партії є інваріантною в сприйнятті її різними соціальними групами в різних регіонах країни, ціннісними характеристиками якої є уявлення про функції влади в суспільстві, ціннісні соціальні установки й очікування соціальних груп.

Повнота викладу результатів досліджень в опублікованих працях. Основні теоретичні положення і висновки дисертаційної роботи викладені в 14 наукових працях, серед яких 3 статті – у наукових фахових виданнях України із політичних наук, 4 статті – у зарубіжних фахових виданнях, 7 виданнях України, які включені до міжнародних наукометрических баз, 12 наукових праць засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають отримані наукові результати. Опубліковані наукові праці

автореферат достатньо повно відображають результати проведених наукових досліджень. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Наукові результати дослідження отримані автором самостійно. Дисертаційне дослідження пройшло попередню апробацію на засіданнях кафедри суспільно-політичних наук Вінницького національного технічного університету, кафедри політичних наук НПУ імені М. П. Драгоманова. Результати дослідження доповідалися на звітних семінарах аспірантів, наукових конференціях міжнародного та всеукраїнського рівня.

Основні положення дисертації вирішують практичні завдання, що виникають у професійній діяльності фахівців з політичного менеджменту, політичного маркетингу, реклами, зв'язків з громадськістю. Результати дослідження можуть бути використані як методологічна та стратегічна основа розробки передвиборчого іміджу політичної партії. У дисертації запропоновані рекомендації, які можуть сприяти поглибленню осмисленню можливостей формування політичної репутації в діяльності політичних партій як їх важливого нематеріального ресурсу влади.

Слід зауважити, що оригінальність проведеного дослідження, методологічні підходи до розв'язання поставлених завдань, динамічність самого предмету дослідження, суб'єктивне розуміння опонентом **деяких моментів дисертації, зумовлюють низку дискусійних положень, які, на погляд опонента, потребують уточнення і додаткового роз'яснення:**

По-перше, у дисертації автор обмежується поняттями репутація, імідж, образ і т.ін. політичної партії. Натомість у дисертації йдеється про «інституціоналізацію репутації політичної партії» (с. 4, 20). Як відомо, поняття «інституціоналізація» має формальний і неформальний складові. Тому логічно було б пояснити зв'язок іміджу політичної партії з поняттям «політична відповіальність» політичної партії, що є обов'язковим компонентом поняття «інституціоналізація політичної партії».

По-друге, у дисертації автор стверджує, що найпродуктивнішим шляхом формування репутації політичної партії є послідовне впровадження репутації в єдину систему інтегрованих комунікацій (підрозділ 3.1.), важливим чинником якої вважає формування її позитивного іміджу... Загалом, погоджуючись з цим твердженням, все ж хочу відзначити, що у цьому відчувається певна штучність. Як відомо, політичні процеси стають дедалі технологічнішими і партії, політики, які не мають належних чеснот, за допомогою політехнологів і технологій домагаються необхідного результату (с. 67). А відтак можливо варто вести мову не про формування відповідного іміджу, а про належну політичну діяльність і тоді і імідж, і репутація сформуються самі собою? Разом з тим, заради об'єктивності слід зазначити, що в роботі одним із чинників покращення іміджу політичної партії, які виділяє автор, є «політична відповіальність за виконання передвиборчих обіцянок» (с. 20). Водночас автор, поділяючи думку О. Трубецького про те, що імідж політичної партії можна сформувати за допомогою технологій, репутацію ні. На наш погляд, таке твердження потребує додаткового пояснення чому це так, оскільки імідж і репутація фактично слова-синоніми:

По-третє, в дисертації, характеризуючи політичну культуру українців і наводячи дані соціологічних досліджень щодо довіри – недовіри до органів державної влади та окремих політиків (с. 75 – 77), до політичних партій (с. 133), доречно було б взяти останні дані соціологічних досліджень, адже добре відомо, що електоральний цикл 2019 р. став повною несподіванкою для усіх і істотно змінив політичну палітру і політичні настрої громадян – така собі «електоральна революція». Натомість як автор обмежується даними 2017 р.

По-четверте, на наш погляд, питання ідеології політичної партії, яке розглянуто у підрозділі 2.3., все ж є другорядним при формуванні іміджу політичної партії. Чомусь у дисертації автор практично не включає до факторів створення позитивного іміджу або формування належної репутації поняття персональної репутації не тільки лідера партії (про що йдеться на с. 107 – 109), а й усіх її членів. Адже, прикладів, коли репутація політичної партії вмить руйнується після, скажімо, оприлюднення декларацій чи коли тратяться шалені кошти на створення позитивного іміджу країни у світі, а після кількох корупційних скандалів, подібна проведена робота по «відбілюванню» партії чи країни сходить нанівець.

По-п'яте, у підрозділі 3.1 автор цілком справедливо стверджує, що «певні партійні фракції перетворилися на головний інструмент лобіювання інтересів олігархів. Тому, що також слушно стверджує дисертант, якщо політичні партії перестануть бути знаряддям олігархічного лобіювання, це суттєво підвищить їх позитивну репутацію. Якщо ж політичні партії не враховуватимуть етичні критерії в якості особливо значущих в процесі формування репутації, то їхня репутація не буде стійкою, а діяльність по її створенню буде неефективною». У цьому зв’язку виникає логічне запитання як можна домогтися подібного результату? Тому що про політику деолігархізації говорять вже не один електоральний цикл, створено антикорупційні органи, спрямовані на боротьбу у тому числі й з отриманням надірибутків ФПГ, однак рівень впливу ФПГ, як і структура власності в Україні від цього мало змінилися, про зо свідчать, зокрема, дані Freedom House.

По-шосте, розуміння структури та видів репутації політичної партії і їх класифікація, які наводяться в роботі, дійсно багато що може розповісти про політичну партію (с. 21). Однак виникає запитання – наскільки адекватною є така періодизація, адже, у чому слід погодитися з автором, що наявність одного виду та структури репутації політичної партії, не виключає іншої! І у продовження попереднього зауваження, наскільки придатною є така класифікація до псевдонартій, квазіпартій, які характерні для політичної системи України?

Наведені міркування та зауваження загалом істотно не знижують професійний рівень дисертаційного дослідження О. В. Буряченка, його наукової та практичної цінності. Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації мають достатнє теоретичне, методологічне та емпіричне обґрунтування. Це обумовлено значною кількістю проаналізованих

здобувачем джерел, апробацією результатів дослідження на науково-практичних конференціях, а також використанням сучасних загальнонаукових і конкретно-наукових методів дослідження.

Отримані в роботі наукові результати в сукупності розв'язують важливу наукову проблему значення, ролі та конструкування репутації політичної партії в українському суспільстві з усією його специфікою. Робота виконана на високому теоретико-методологічному рівні, є цілісною та завершеною, відповідає вимогам до кандидатських дисертацій, Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого Постановою Кабінета Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567, а її автор – Буряченко Олексій Валентинович – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата політичних наук зі спеціальності 23.00.03 – політична культура та ідеологія.

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, професор,
завідувач відділу теоретичних і
прикладних проблем політології
Інституту політичних і етнонаціональних
досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України

Г. І. Зеленсько

18 листопада 2019 р.

